

УДК 340.143, 159.9

А- 43

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою ВНПЗ «Дніпровського гуманітарного університету» від 19.02.2026 (протокол № 6).

А-43 Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 24 грудня 2025 р.). Дніпро: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2025. 300 с.

Збірник конференції містить матеріали VS Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми юриспруденції та психології» (24.12.2025), у роботі якої взяли участь здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти закладів вищої освіти України.

Матеріали науково-практичної конференції надруковані в авторській редакції.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

докт. юрид. наук, проф. **Олег КИРИЧЕНКО** (голова); канд. юрид. наук, доц. **Тетяна ЛЕЖНЄВА** (заст. голови); **Андрій МІРОШНИК** (секретар); канд. юрид. наук **Сергій ДУБОВ**, докт. юрид. наук, проф. **Вадим НЕГОДЧЕНКО**, докт. юрид. наук, доц. **Сергій ПЕНЬКОВ**, канд. псих. наук, доц. **Людмила ПРІСНЯКОВА**, докт. псих. наук, доц. **Олександр САМОЙЛОВ**

© ВНПЗ ДГУ, 2025

© Автори, 2025

Доценко А.О. ПОТРЕБА В ПСИХОЛОГІЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА РЕАЛЬНА СПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	130
Жарій О.В. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ САМОТНОСТІ ТА ДЕПРЕСІЇ У ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ.....	135
Іщенко А.А. РОЛЬ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА У ПРОФІЛАКТИЦІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ.....	138
Ковель Т.В. ТРИВОЖНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПСИХОСОМАТИЧНИХ СИМПТОМІВ.....	141
Лубенець І.Г. САМОРЕГУЛЯЦІЯ ТА ЕМОЦІЙНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ІНТЕНСИВНОГО ОНЛАЙН-КОРИСТУВАННЯ.....	145
Луїна-Вершняк К.С. СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА РОЗВИТОК ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	148
Мережко А.Д. ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СЕКСУАЛЬНОСТІ У ЖІНОК.....	153
Мініченко І.О. ТРИВОЖНІСТЬ ЯК ЧИННИК НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ НА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ У СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ.....	157
Савченко А.Я. ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ХАРАКТЕР МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЖІНОК.....	160
Самохвал Д.М. ПСИХОЛОГІЧНЕ ВИГОРАННЯ У СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	164
Дунайцева Г.І. БАТЬКІВСЬКО-ДИТЯЧІ ВІДНОСИНИ В СІМ'ЯХ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ (ВПО) В УКРАЇНІ.....	167
Мала С.В. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ САМОСПІВЧУТТЯ, ОБРАЗУ ТІЛА ТА САМООЦІНКИ У ЖІНОК СЕРЕДНЬОГО ВІКУ.....	171
Багач Р.В. КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ВПЛИВУ ПСИХОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА БЕЗПЕКУ СИСТЕМИ ВАДС.....	175

- Adolescents and Young Adults. *Journal of Nature and Science of Medicine* 7(3):p 210-217, 2024. DOI: 10.4103/jnsm.jnsm_37_24
7. Shannon H, Bush K, Villeneuve P, Hellemans K, Guimond S. Problematic Social Media Use in Adolescents and Young Adults: Systematic Review and Meta-analysis. *JMIR Ment Health* 2022;9(4):e33450. DOI: 10.2196/33450
 8. Casingcasing M.L.S., Nuyens F.M., Griffiths M.D. *et al.* Does Social Comparison and Facebook Addiction Lead to Negative Mental Health? A Pilot Study of Emerging Adults Using Structural Equation Modelling. *J. technol. behav. sci.* 8, 69–78 (2023). <https://doi.org/10.1007/s41347-022-00289-9>
 9. Mohamed E.F., Mohamed A.E., Youssef A.M. *et al.* Facebook addiction among medical students: prevalence and consequences. *Middle East Curr Psychiatry* 32, 7 (2025). <https://doi.org/10.1186/s43045-025-00501-5>

Луніна-Вершняк Катерина Сергіївна

здобувачка вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Самойлов Олександр Єжиєвич

доктор психологічних наук, професор,

професор кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА РОЗВИТОК ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Положення сучасної системи знань про різні аспекти проблеми розвитку емоційного інтелекту розроблені багатьма вченими [6; 7; 16 та ін.].

При вивченні особливостей проявів емоційного інтелекту у підлітковому віці дослідники спираються на теоретико-методологічні основи, які були розроблені в працях Л.С. Виготського, С.Я. Рубінштейна, О.Н. Леонтєва, Л.І. Божович, Г.С. Костюка, С.Д. Максименко, В.О. Моляко, Е.Л. Носенко, В.В. Зарицької, Г.Р. Дубровинського, С.П. Дерев'янка, Т.В. Павленко, Н.В. Ковригі, І.В. Булах, Л.М. Вахрушевої, К.В. Максѡм та ін.

Найбільшій інтерес викликає у вчених на теперішній час особливості питання емоційного інтелекту в онтогенезі.

Підлітковий вік є важливим етапом онтогенезу, що характеризується значними психологічними та фізіологічними змінами, які потребують особливої уваги й підтримки [18].

Дослідники підкреслюють, що саме підлітковий вік є найбільш суперечливим періодом через його перехідний характер, який пов'язаний з

кризами розвитку [8]. «Підлітковий вік завжди розглядався як період «бурі і тиску», «тектонічних зрушень» і тріщин в емоційному плані душі» [8, с. 23].

Сенситивність підліткового періоду знаходить свій прояв у розвитку потреб, формування спрямованості особистості, становлення ідеалів [21]. Вчені дослідили розвиток потреб підлітків в ході онтогенезу, розвиваються: потреба в самовираженні, потреба вміти щось робити, потреба щось значити для інших, потреба рівноправного спілкування з дорослими, потреба статевої ідентифікації, потреба спілкування з однолітками, потреба в самостійності та незалежності, потреба в емансипації від дорослих і визнання прав з боку інших. Особливістю цього періоду стає зростання необхідності розуміння емоцій інших людей та управління ними, тому що провідною діяльністю цього періоду є інтимно-особистісне спілкування з однолітками [11; 14 та ін.].

Бажання підлітків бути прийнятими іншими підтримує спрямованість на формування емоційних контактів з однолітками та розвиток емпатичних взаємозв'язків [10]. Особливостями спілкування з однолітками становиться вихід за межі шкільного життя та навчальної діяльності, формуються нові інтереси, види діяльності, стосунки. Завдяки чому розвивається опосередкованість емоційних станів.

Основним новоутворенням підліткового віку є розвиток самосвідомості в напрямку формування почуття дорослості, що призводить до нових вимог до дорослого, той повинен визнавати рівність підлітка з дорослими. Період кризи підліткового віку характеризується емоційними відхиленнями у поведінці, спалахами агресії та непокори [11; 14 та ін.].

Розвиток кризи підліткового віку часто супроводжується емоційною лабільністю, епізодами агресивних проявів та тенденції протесту, зростає потреба в розумінні емоцій інших [3; 9 та ін.].

Дослідники вважають, що цей етап онтогенезу характеризується значними змінами в емоційній сфері, що робить емоційний інтелект особливо актуальним для формування підлітків [7; 4 та ін.].

Під впливом соціальної ситуації розвитку емоційна сфера підлітка набуває певних рис порівняно із дитинством. Чинниками, які впливають на характер змін в пізнавальної та емоційної сферах психіки підлітка є стать та вік, включеність в ситуації інтелектуального розвитку, включеність в ситуації розвитку емоційної сенситивності, в ситуації соціальної взаємодії (в сім'ї, в шкільному колективі, з дорослими, з вчителями та однолітками), освіти та самоосвіти.

Дослідники визначають найбільш характерні для емоційної сфери підлітків особливості [14, с. 67]:

(1) домінування великої емоційної збудливості, що призводить до дратівливості, бурхливого прояву своїх почуттів, пристрасно відстоювання своїх поглядів,

(2) формування великої стійкості до емоційних переживань,

(3) розвиток тривожності,

(4) наявність суперечливості почуттів,

(5) формування розвинутого почуття прив'язаності до групи,

(б) формування вимогливості до дружби та її інтимності.

Дерев'яно С.П. вказує на наступні особливості емоційної сфери підлітків [7, с. 26]: наявність емоційної експресивності, бурхливого виявлення почуттів, зростання частоти використання пасивних способів реагування (переочікування, уникнення складнощів), посилення емоційної саморегуляції, її тісний зв'язок із копінг-поведінкою.

Вчені вказують на можливість розвитку емоційного інтелекту двома шляхами: безпосередньо через цілеспрямовані програми й опосередковано через розвиток суміжних особистісних якостей [22].

Зовнішніми детермінантами ставлення та розвитку емоційного інтелекту дослідники вважають [19]: засоби масової інформації, стилі виховання, школа, ведення соціальної роботи.

Розуміння розвитку емоційного інтелекту в підлітковому віці спирається на думки про те, що формування самосвідомості сприяє розвитку розуміння та управління своїми емоціями та зростання соціальної значущості міжособистісних відносин формує здатність до розуміння емоційного стану інших та взаємодії з іншими [12].

За Булах І.С., ключовими компонентами цього періоду, які найбільш впливають на розвиток емоційного інтелекту підлітків є наступні [3, с. 97]: підвищена сенситивність до оцінювання, вибірковість в оцінці інших, перехід до складніших когнітивних суджень, диференціація міжособистісного ставлення, актуалізація мотивації досягнення, розвиток потреби в інтимно-особистісного спілкування, формування прагнення до автономії, усвідомлювання приналежності до певної генерації.

За Дубровинським Г.Р. передумовами розвитку емоційного інтелекту у підлітковий час є наступні [9, с. 196]: (1) диференціація інтелектуальних здібностей с кількісної та якісної площини, виникнення супроводження пізнавальних процесів емоційно-вольовими виявами, (3) виділення навчальної діяльності як провідної, (4) виникнення значимості взаємостосунків із однолітками, (5) збільшення критичності само оцінювання, (6) формується вибіркоче ставлення до предметів навчання завдяки змінам «Я»-концепції, (7) формування профільної спрямованості.

За Власової О.І. [5, с. 280–281], молодші підлітки характеризуються наявністю здатності до системної ідентифікації емоційної експресії людини, та набуттям здатності соціально адаптованої поведінки в емоційно напружених ситуаціях.

Старші підлітки характеризуються становленням окремих механізмів емоційного самоусвідомлення: розрізнення та диференціації емоційних станів. Старшокласниці більш активні в виразі своїх емоцій, старшокласники краще емоційними станами керують [5, с. 281], кінець підліткового періоду характеризується досягненням рівня середніх нормативних показників емоційного інтелекту дорослої людини. К кінцю підліткового віку відбувається становлення емоційного самоусвідомлення, формується ефективно розрізнення і диференціації емоцій.

За І.Г. Павловою [20], у віці 13 – 14 років суттєво покращується здатність керування підлітками власних емоцій, а в період з 14 до 15 років – підвищується рівень довільності вираження емоцій у спілкуванні. Порівняльний аналіз надає можливість висловити думку про те, що дівчата краще ніж хлопчики відчують емоції інших людей.

Завдяки досягненню високого рівню емоційного інтелекту підлітки здійснюють кращу адаптивність до середовища та демонструють ефективність у спілкуванні та діяльності [1, с. 25–30]. В протилежність цьому, підліток з низьким рівнем розвитку емоційного інтелекту є особою соціально дезадаптованою та має різноманітні емоційні та поведінкові розлади.

Дослідники вказують на те, що успішна самореалізація підлітків можлива лише при високому рівні розвитку складових емоційного інтелекту: емоційної пам'яті, емпатії, впевненості в собі та комунікативних навичок [23].

Емпатія дозволяє формувати свої поведінкові реакції відповідно до того, що відчують та переживають інші, тому її можливо вважати основою для формування моральності підлітків [2]. «Емпатія (від грецького *empathia* – співпереживання) – цілісний феномен, що пов'язує між собою свідомий і підсвідомий рівні психіки, мета якого – проникнення у внутрішній світ іншої людини» [17, с. 84].

В дослідженнях Ю.В. Давидової [23] вказане на те, що в підлітковому віці емоційний інтелект має складну структуру. Аналіз дозволяє говорити о наявності в неї двох факторів: (1) зовнішній фактор – розуміння емоцій та (2) внутрішній фактор – емоційна саморегуляція. За Давидової Ю.В., прояви емоційного інтелекту у дівчат вищі, ніж у хлопців, що пов'язане із загальною розвиненістю розпізнання емоційних станів інших.

Дослідження дають можливість сформулювати думку про те, що з високим рівнем емоційного інтелекту у підлітків є позитивно пов'язаною соціально орієнтована поведінка [13]. Підвищення рівня емоційного інтелекту призводить до того, що підлітки починають сприймати себе благополучними та розуміти, що знаходяться у більшій безпеці, ставляться до себе з більшою повагою.

За даними А. Бекона, наявність високого рівня емоційного інтелекту проявляється в маніпулюванні емоціями інших при взаємодії, мета цього маніпулювання формування підтримки суб'єктом власного соціального статусу [13].

За даними К. Клеверлі низький рівень емоційного інтелекту у підлітків є пов'язаним з агресією, що спрямована на завдання шкоди жертві [15].

Максом К.В. стверджує, що в залежності від ступеню розвитку емоційного інтелекту залежить ступінь залученості підлітка в ситуації булінга [15].

Таким чином, підсумовуючі результати нашого теоретичного дослідження розвитку та функціонування підліткового емоційного інтелекту ми можемо зробити висновок про те, що цей розвиток та функціонування носять складний характер та пов'язаний з багатьма факторами.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бантишева О.О. Взаємозв'язок емоційного інтелекту зі схильністю осіб юнацького віку до віктимної поведінки. *Вісник ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка*. 2014. С. 25–30.
2. Бреус Ю.В. Емоційний інтелект як чинник професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2019.С. 20. DOI: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/9213>
3. Булах І.С. Психологія особистісного зростання підлітків: реалії та перспективи : монографія. Вінниця : ТОВ «НіланЛТД», 2016. С. 96–101.
4. Вахрушева Л.М. Психологія емоційного інтелекту в юнацькому віці. Львів : Психологія і суспільство, 2021. 232 с.
5. Власова О.І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2005. 308 с.
6. Гоулман Д. Емоційний інтелект. пер. з англ. С.-Л. Гумецької. Харків : Віват, 2018. 213 с.
7. Дерев'янка С.П. Феноменологія емоційного інтелекту : навч.-метод. посібник. Чернігів : Десна Поліграф. 2016. С. 312.
8. Дерев'янка С.П. Активізація розвитку емоційного інтелекту як спосіб оптимізації процесу соціально-психологічної адаптації особистості. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Філософія. Психологія. Педагогіка. 2019. № 3(27). Ч. 1. С. 93–98.
9. Дубровинський Г.Р. Розвиток емоційного інтелекту в процесі фахової підготовки психолога. *Психологічний часопис* : зб. наук. Праць. / за редакцією Максименка С.Д. Київ, 2020. Том 6, № 3. С. 193–208.
10. Журавльова Л.П. Психологія емпатії. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 328 с.
11. Заброцький М.М. Вікова психологія : [навч. посіб Київ : МАУП, 1998. 92 с.;
12. Зарицька В.В. Психологія емоційного інтелекту. Запоріжжя : Олді Плюс, 2022. С. 107–151.
13. Колесникова А.Е. Розвиток емоційного інтелекту як основа протидії підліткового боулінгу. *Габітус*. Випуск 39. 2022. 150-154.
14. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія: (курс лекцій) : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. М-во освіти і науки України. Ін-т соц. роботи та упр. НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ : Центр навч. літ., 2005. 128 с.
15. Максьом К.В. Соціально-психологічні особливості розвитку емоційного інтелекту підлітків як чинник запобігання шкільному булінгу : кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису ; дис. ... канд. психол. наук за спец. 19.00.05 «Соціальна психологія, психологія соціальної роботи». Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2020.

16. Носенко Е.Л., Коврига Н.В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції. Київ : Вища школа, 2003. 126 с.
17. Носенко Е.Л. Емоційний інтелект як чинник досягнення життєвого успіху: моногр. Київ : Вид-во «Освіта України», 2020. 182 с.
18. Павелків Р.В. Вікова психологія : підручник. Кондор, 2015. С. 225–248.
19. Павленко Т.В. Особистісні чинники розвитку комунікативних властивостей підлітків: автореф. дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07. Київ, 2020. 21 с.
20. Павлова І.Г. Становлення емоційної зрілості в підлітковому та юнацькому віці : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / І.Г. Павлова. Одеса, 2005. 19 с.
21. Сахно П.І., Теслик Н. М. Вікова психологія : конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2024. С. 123–136
22. Хараджи М.В., Медак В.А. Психологічні особливості розвитку емоційного інтелекту в підлітків. *Ментальне здоров'я*. №2, 2025, 106-111.
23. Шпак М. Особливості розвитку емоційного інтелекту і підлітковому віці. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Психологічні науки. 2022. Т. 2, вип. 5. С. 80-84.

Мережко Анастасія Дмитрівна

здобувачка вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Маріупольського державного університету

Науковий керівник:

Блашкова Олена Миколаївна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри практичної психології

Маріупольського державного університету

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СЕКСУАЛЬНОСТІ У ЖІНОК

Сексуальність жінки є складним інтегративним феноменом, що формується упродовж онтогенезу під впливом взаємодії біологічних, психологічних та соціокультурних чинників. У межах психологічної науки сексуальність розглядається як важлива складова особистісного розвитку, що включає емоційні, когнітивні, мотиваційні та ціннісні компоненти.

Сексуальність людини є багатоплановим феноменом, що включає біологічні, соціальні, психологічні та культурні аспекти. Психологічний компонент визначає емоційне сприйняття, ставлення до сексу, вподобання та поведінкові моделі.

Формування сексуальної ідентичності відбувається в дитинстві та підлітковому віці під впливом сімейного виховання, моделей поведінки батьків,